

BOGUSŁAWA GNELA

ORCID: 0000-0001-7778-2360

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
gnelab@uek.krakow.pl

Uwagi na temat wybiórczego rozszerzania ochrony konsumenckiej na niektórych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi

Abstrakt: W artykule dokonano krytycznej oceny idei oraz sposobu rozszerzania ochrony konsumenckiej na niektórych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi poprzez stosowanie względem nich przepisów regulujących ochronę konsumenta w wybranych kwestiach, to jest niedozwolonych postanowień umownych, rękojmi za wady rzeczy sprzedanej oraz konsumenckiego prawa do odstąpienia od umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa lub na odległość. Te działania legislacyjne uznano za naruszające systemowe i aksjologiczne zasady tworzenia prawa.

Słowa kluczowe: konsument, podmiot słabszy, przedsiębiorca będący osobą fizyczną, ochrona konsumencka, poszerzanie ochrony konsumenckiej, dyrektywy konsumenckie, implementacja dyrektyw.

1.

Regulacja ochrony konsumenta w polskim systemie prawnym jest w dużym zakresie efektem implementacji do niego postanowień unijnych (wspólnotowych) dyrektyw konsumenckich oraz obowiązywania rozporządzeń unijnych. Ta ochronna regulacja wiąże się także z prawem przedsiębiorców, ponieważ drugą stroną relacji konsumenckiej jest przedsiębiorca (profesjonalista). Trudno mówić o pełnym i spójnym systemie prawnym Unii Europejskiej, natomiast systemy prawne państw członkowskich z założenia powinny mieć te cechy. Ponadto niektóre unijne rozporządzenia oraz nowsze dyrektywy dotyczą również lub wyłącznie innych podmiotów słabszych niż konsument (na przykład podróżny, pasażer

czy klient), a zatem takie podmioty występują też w polskim systemie prawnym. Mozaikę podmiotowych regulacji ochronnych wynikających z prawa unijnego polski ustawodawca „z własnej inicjatywy” powiększa przez rozszerzanie wybranych, materialnoprawnych regulacji ochrony konsumenta na niektórych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi i to przy pomocy różnych kryteriów. W efekcie obowiązujący stan normatywny w zakresie regulacji ochronnych jest skomplikowany, utrudnia stosowanie prawa oraz podważa zaufanie do jego pewności. Warto zatem zintensyfikować dyskusję na temat celowości wybiórczego rozciągania ochrony konsumentkiej tylko na niektórych przedsiębiorców w trosce o aksjologię oraz spójność polskiego systemu prawnego.

2.

Artykuł 22¹ k.c.¹ nie jest doskonały, ale interpretowany zgodnie z prawem unijnym przesądza, że konsumentem w przepisach będących efektem implementacji konsumenckich dyrektyw jest tylko osoba fizyczna działająca w celach niezwiązanych z prowadzoną i różnie określaną działalnością gospodarczą². Prawo unijne nie zabrania rozciągania regulacji ochrony konsumenta na inne podmioty, ale tylko w stosunkach wewnątrz krajowych³. Jeżeli polski ustawodawca jest przekonany, że w tych stosunkach należy chronić nie tylko konsumenta, to raczej powinien realizować koncepcję przyznania uprawnień konsumenckich każdemu podmiotowi pozostającemu w relacji z przedsiębiorcą, z wyjątkiem przypadku, gdy obydwie strony tej relacji są przedsiębiorcami działającymi zawodowo w jej przedmiocie. Intensywność tej ochrony można stopniować.

Warto nadmienić, że w unijnych i polskich regulacjach dotyczących rynku finansowego w zasadzie zrezygnowano z terminu „konsument”⁴. W prawie rynku kapitałowego zastąpiono go pojęciem klienta, a kryterium jego odpowiedniej wiedzy i doświadczenia decyduje o uznaniu go za klienta profesjonalnego lub detalicznego⁵. W ustawie o usługach płatniczych⁶ uprawnienia przyznaje się użyt-

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku — Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360); dalej k.c.

² Por. B. Gnela, *Pojęcie konsumenta w prawie wspólnotowym i prawie polskim*, [w:] *Ochrona konsumenta usług finansowych. Wybrane zagadnienia prawne*, red. B. Gnela, Warszawa 2007, s. 24–25.

³ *Ibidem*, s. 29–30, 32.

⁴ Por. B. Gnela, *Pojęcie klienta w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń na tle wybranych sposobów określania podmiotów słabszych rynku finansowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń. Księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, red. E. Bagińska et al., Toruń 2019.

⁵ Por. art. 3 pkt 39b oraz art. 3 pkt 39c ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 861 ze zm.).

⁶ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 roku o usługach płatniczych (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1907 ze zm.); dalej: u.u.p.

kownikom i posiadaczom pieniądza elektronicznego, a tych będących konsumentami chroni się w sposób dalej idący⁷. W ustawie reklamacyjnej⁸ posiadanie przez klienta będącego osobą fizyczną statusu konsumenta lub przedsiębiorcy nie ma znaczenia, gdyż chroni ona każdego klienta będącego osobą fizyczną.

Na gruncie kodeksu cywilnego od dawna obowiązującymi przykładami obejmowania ochroną konsumencką podmiotów innych niż konsument w rozumieniu art. 22¹ k.c. są między innymi art. 805 § 4 k.c.⁹ (rozszerza ochronę konsumencką na osobę fizyczną zawierającą umowę związaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową) oraz art. 808 § 5 k.c.¹⁰ (ochroną konsumencką obejmuje ubezpieczonego będącego osobą fizyczną, jeżeli umowa ubezpieczenia nie wiąże się bezpośrednio z jego działalnością gospodarczą lub zawodową). Takie rozszerzanie ochrony konsumenckiej na beneficjentów umowy ubezpieczenia jest różnie oceniane w literaturze¹¹, natomiast nie budzi wątpliwości, że dla ustawodawcy bez znaczenia jest w tym przykładzie kryterium „zawodowego charakteru umowy ubezpieczenia” dla tych beneficjentów.

3.

Ustawą z dnia 31 lipca 2019 roku o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych¹² dodano do kodeksu cywilnego: art. 385⁵, art. 556⁴, art. 556⁵ i art. 576⁵ k.c. oraz art. 38a do ustawy o prawach konsumenta¹³. Z wyjątkiem art. 576⁵ k.c. przepisy rozszerzają ochronę konsumenta przewidzianą w regulacjach dotyczących niedozwolonych postanowień umownych, rękojmi za wady rzeczy sprzedanej oraz konsumenckiego prawa odstąpienia od umowy

⁷ Por. art. 16 oraz art. 33 u.u.p., a gdy chodzi o posiadaczy pieniądza elektronicznego — art. 59n u.u.p. Warto nadmienić, że art. 59ia do art. 59in u.u.p. oraz art. 59ii do art. 59it u.u.p. dotyczą tylko konsumenta (problematyka podstawowego rachunku płatniczego).

⁸ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 187); dalej: ustawa reklamacyjna.

⁹ Według art. 805 § 4 k.c. „Przepisy art. 3851–3853 stosuje się odpowiednio, jeżeli ubezpieczającym jest osoba fizyczna zawierająca umowę związaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”.

¹⁰ W myśl art. 808 § 5 k.c. „Jeżeli umowa ubezpieczenia nie wiąże się bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową ubezpieczonej osoby fizycznej, art. 3851–3853 stosuje się odpowiednio w zakresie, w jakim umowa dotyczy praw i obowiązków ubezpieczonego”.

¹¹ Krytycznie o tej regulacji zob. np. B. Gneta, *Umowa konsumencka w polskim prawie cywilnym i prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2013, s. 357. Odmienne na przykład M. Orlicki, *O zaniku konsumenckiego prawa ubezpieczeniowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń...*, s. 257 n.

¹² Tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1495 ze zm.; dalej: ustawa deregulacyjna.

¹³ Ustawa z dnia 30 maja 2014 roku o prawach konsumenta (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.); dalej: u.p.k.

zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa na przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, którzy w umowach objętych tymi regulacjami nie występują „w charakterze zawodowym”¹⁴. Z mocy art. 70 ust. 1 ustawy deregulacyjnej art. 385⁵, art. 556⁴, art. 556⁵ oraz art. 576⁵ k.c. nie stosuje się do umów zawieranych przez przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, na podstawie których otrzymują oni wsparcie pochodzące ze środków publicznych w rozumieniu art. 5 ust. 1 ustawy o finansach publicznych¹⁵, środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego lub innych środków o podobnym charakterze.

Uzasadnieniem celowości rozszerzania regulacji konsumenckiej ochrony na niektórych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi ma być okoliczność, że wspomniany przedsiębiorca dokonujący czynności prawnej z innym przedsiębiorcą nie dysponuje odpowiednią wiedzą i doświadczeniem koniecznym do oceny przedmiotu tej czynności, w związku z czym nie może korzystać z ochrony konsumenckiej, mimo że znajduje się w tym zakresie w tej samej sytuacji co konsument¹⁶. Z tym uzasadnieniem trudno się zgodzić, gdyż każdy podmiot prawa (na przykład stowarzyszenia czy fundacje), który nie dysponuje odpowiednią wiedzą i doświadczeniem koniecznym do oceny przedmiotu czynności, jest w takiej samej sytuacji jak chroniony przedsiębiorca będący osobą fizyczną. Rozciąganie ochrony konsumenckiej tylko na niego nie ma zatem aksjologicznego ani systemowego uzasadnienia, a prowadzi jedynie do dyskryminacji podmiotów nieobjętych tym „rozszerzeniem”, znajdujących się w takiej samej sytuacji jak podmiot, któremu tę ochronę przyznano.

4.

To, że regulacje dotyczące ochrony konsumenta będące efektem implementacji dyrektyw konsumenckich wolno rozszerzać w stosunkach wewnątrz krajowych na inne podmioty, nie oznacza, że należy to robić w sposób wybiórczy, dyskryminacyjny i nieefektywny.

Projekt ustawy deregulacyjnej w wersji z dnia 20 marca 2019 roku¹⁷ przewidywał dodanie do art. 22¹ k.c. § 2 nakazującego stosowanie przepisów o ochronie konsumenta

do przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, dokonującego czynności prawnej z innym przedsiębiorcą, gdy z treści tej czynności wynika, że nie posiada ona dla niego charakteru zawodowego, wynika-

¹⁴ Zob. P. Kukuryk, *Uwagi o objęciu ochroną konsumencką niektórych przedsiębiorców jednoosobowych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 30, 2021, nr 4, s. 829 n.

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 305 ze zm.

¹⁶ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (druk sejmowy nr 3622 z dnia 12 lipca 2019 roku), s. 3.

¹⁷ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321366> (dostęp: 18.02.2022).

jącego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez niego działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

W związku z tym projektowano również zmianę art. 4 pkt 12 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁸, aby zakresem tego przepisu objąć także przedsiębiorcę, do którego stosuje się przepisy o ochronie konsumentów na podstawie kodeksu cywilnego. Ostatecznie odstąpiono jednak od tych projektowanych rozwiązań, w tym zrezygnowano z poszerzania zakresu przyznanej konsumentowi ochrony proceduralnej oraz instytucjonalnej przewidzianej w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów.

W przepisach art. 385⁵, art. 556⁴, art. 556⁵ i art. 576⁵ k.c. oraz w art. 38a u.p.k. zamieszczono jednakową formułę, z której wynika, że określone przepisy dotyczące ochrony konsumenta stosuje się

do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Powoływanie się w tej formule na „umowę bezpośrednio związaną z działalnością gospodarczą” wynika prawdopodobnie z tego, że według brzmienia art. 22¹ k.c. w przypadku umowy związanej pośrednio z tą działalnością osoba fizyczna jest konsumentem. Jest ona konsumentem również w wypadku umów o charakterze mieszanym, spełniających wymogi określone w pkt 17 preambuły do dyrektywy 2011/83/UE¹⁹, a zatem gdy w takich umowach „cel handlowy [...] nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy”. Warto jednak nadmienić, że w unijnych definicjach konsumenta jako osoby fizycznej nie ma mowy o „czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”, lecz wyraźnie chodzi w nich o to, aby osoba fizyczna działała w celach niezwiązanych z jej różnie określaną działalnością gospodarczą²⁰, czego polski ustawodawca nie uwzględnił przy tworzeniu prawa. W art. 22¹ k.c. wymieniono działalność gospodarczą i zawodową²¹, co jest zabiegiem zbędnym²², albowiem działalność zawodowa jest rodzajem działalności gospodarczej²³. To

¹⁸ Ustawa z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 275).

¹⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 roku w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE z 22.11.2011, L 304/64).

²⁰ B. Gnela, *Umowa konsumencka...*, s. 136–137.

²¹ Na temat tych rodzajów działalności zob. T. Kocowski, [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 8a. *Prawo publiczne gospodarcze*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2013, s. 125–178.

²² B. Gnela, *Umowa konsumencka...*, s. 137–138.

²³ Zob. np. W. Popiołek, *Komentarz do art. 43¹*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1. *Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020, nb 15.

stanowisko nie usprawiedliwia jednak faktu, że w omawianych przepisach rozszerzających ochronę konsumenta na przedsiębiorcę będącego osobą fizyczną należało wymienić również działalność zawodową albo z definicji konsumenta z art. 22¹ k.c. usunąć pojęcie działalności zawodowej. Ustawodawca nie powinien bowiem stanowić prawa, o którym z góry wiadomo, że będzie rodziło wątpliwości, które można było usunąć w trakcie procesu legislacyjnego.

Przy ustalaniu niezawodowego charakteru umowy dla przedsiębiorcy — osoby fizycznej ustawodawca nakazuje uwzględniać przede wszystkim przedmiot wykonywanej przez niego działalności gospodarczej, wskazany w CEIDG. Zastosowany w ustawie zwrot „w szczególności” wskazuje, że wpis do CEIDG nie jest kryterium wyłącznym ustalenia „niezawodowego charakteru umowy”, jednakże nawiązanie do tego kryterium zasługuje na krytykę. Powszechnie wiadomo, że w praktyce przedsiębiorcy wpisują do CEIDG „na wyrost” różne rodzaje działalności gospodarczej oznaczone przy pomocy symboli PKD, aby uniknąć konieczności dokonywania nowego wpisu na wypadek, gdyby chcieli rzeczywiście wykonywać któryś z rodzajów tej „dodatkowej” działalności.

Ustalenie cechy „braku zawodowości” w przedmiocie umowy w celu objęcia przedsiębiorcy ewentualną ochroną konsumentką będzie w praktyce trudne dla przedsiębiorcy będącego drugą stroną umowy, co nie sprzyja pewności obrotu ani zaufaniu do prawa. Ponadto ustawodawca stworzył status quasi-przedsiębiorcy, który korzysta z jednej strony z konsumentkiej ochrony, a z drugiej — z uprawnień przyznanych przedsiębiorcom (na przykład na gruncie prawa podatkowego). Omawiana regulacja dyskryminuje zatem także przedsiębiorców niekorzystających z konsumentkiej ochrony, w tym mikroprzedsiębiorców niebędących osobami fizycznymi. Mogą bowiem powstawać sytuacje, w których jedną stroną umowy będzie mikroprzedsiębiorca niebędący osobą fizyczną, a drugą — korzystający z konsumentkiej ochrony przedsiębiorca będący osobą fizyczną i prowadzący działalność gospodarczą w większym wymiarze niż tak zwany mikro- czy średni przedsiębiorca.

5.

Według art. 385⁵ k.c. przepisy dotyczące konsumenta zawarte w art. 385¹–385³ k.c. stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie ma ona dla niej charakteru zawodowego. Przepisy art. 385¹–385³ k.c. regulują problematykę niedozwolonych postanowień umownych i są efektem implementacji do prawa polskiego postanowień dyrektywy 93/13/EWG²⁴. W art. 8 tej dy-

²⁴ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. WE z 21.04.1993, L 95/29).

rektywy zawarta jest klauzula harmonizacji minimalnej, co nie zmienia faktu, że w stosunkach transgranicznych niedopuszczalne jest rozszerzenie jej zakresu ochrony na inne podmioty niż konsument²⁵. Odesłanie zawarte w art. 385⁵ k.c. nie oznacza zrównania statusu chronionego przedsiębiorcy — osoby fizycznej ze statusem konsumenta. W związku z tym na przykład ten przedsiębiorca nie jest objęty przewidzianą w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów ochroną instytucjonalną i proceduralną właściwą dla konsumentów. Wyłączona jest zatem między innymi możliwość kontroli abstrakcyjnej stosowanych w umowach z takimi przedsiębiorcami postanowień wzorców umownych.

Z kolei dyrektywa 1999/44/WE²⁶ została w 2014 roku reimplementowana do kodeksu cywilnego, przez co unormowana jest w nim także sprzedaż konsumencka, w tym rękojmia za wady związana z tą sprzedażą. Regulacja tej rękojmi ma charakter ochronny wobec konsumenta, a rozszerza ją na przedsiębiorcę będącego osobą fizyczną wprowadzony ustawą deregulacyjną art. 556⁴ k.c. Z tego przepisu wynika, że do określonego w nim przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną znajdują zastosowanie: art. 556¹ § 2 k.c., art. 556² k.c., art. 557 § 2 i 3 k.c., art. 560 § 2 k.c., art. 561¹ § 3 k.c., art. 561⁵ k.c. oraz 568 § 1 i 2 k.c. To odesłanie nie obejmuje jednak art. 558 § 1 zd. 2 k.c., co w omawianej relacji oznacza niewprowadzenie zakazu ograniczenia lub wyłączenia odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi. Z kolei art. 556⁵ k.c. wyłącza stosowanie wobec przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną art. 563 k.c. regulującego obowiązek dochowania aktów staranności oraz art. 567 § 2 k.c. przewidującego w razie zwłoki sprzedawcy w odebraniu rzeczy uprawnienie (lub obowiązek) kupującego do sprzedaży rzeczy z zachowaniem należytej staranności. Ponadto, jak już wspomniano, objęcie przedsiębiorców będących osobami fizycznymi ochroną konsumencką w zakresie rękojmi za wady rzeczy sprzedanej oraz niedozwolonych postanowień umownych zostało wyłączone w art. 70 ust. 1 ustawy deregulacyjnej wówczas, gdy otrzymują oni wsparcie finansowe wskazane w tym przepisie. Miejsce i sposób wprowadzenia tej dodatkowej przesłanki wyłączającej rozszerzenie omawianej ochrony konsumenckiej zwiększa prawdopodobieństwo jej pomijania w procesie stosowania prawa.

Dyrektywa 1999/44/WE została uchylona z dniem 1 stycznia 2022 roku przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771 z 20 maja 2019 roku²⁷. Potrzeba implementacji tej dyrektywy²⁸, podobnie jak dyrektywy

²⁵ B. Gnela, *Pojęcie konsumenta...*, s. 29–30.

²⁶ Dyrektywa 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 roku w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.Urz. WE z 7.07.1999, L 171/12).

²⁷ Zob. art. 23 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771 z dnia 20 maja 2019 roku w sprawie niektórych aspektów umów sprzedaży towarów, zmieniającej rozporządzenie (UE) 2017/2394 oraz dyrektywę 2009/22/WE i uchylającej dyrektywę 1999/44/WE (Dz.Urz. UE z 22.05.2019, L 136/28).

²⁸ Zob. A. Wiewiórowska-Domagalska *et al.*, *Transpozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2019/771 z dnia 20 maja 2019 w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 30, 2021, nr 4, s. 915 n.

Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770²⁹, spowodowała powstawanie projektów przepisów mających zrealizować ten cel. Tak na przykład projekt z dnia 16 września 2020 roku o zmianie ustawy o prawach konsumenta oraz ustawy — Kodeks cywilny³⁰ przewidywał uchylene art. 556⁴ k.c. (ale nie art. 556⁵ k.c.), natomiast projekt z 5 stycznia 2022³¹ o tym samym tytule zwiększa zakres rozszerzania ochrony konsumenckiej na niektórych przedsiębiorców będących osobami prawnymi. Projekt ten w art. 1 pkt 6 przewiduje bowiem wprowadzenie do ustawy o prawach konsumenta art. 7b, stanowiącego, że przepisy dotyczące konsumenta zawarte w rozdziałach 4 („Prawo odstąpienia od umowy”), 5a („Rękojmia i gwarancja konsumencka”) i 5b („Umowy o dostarczanie treści cyfrowej lub usługi cyfrowej”) stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie ma ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Gdyby ten projekt stał się ustawą, konsumencka ochrona zostałaby rozszerzona na kolejnego przedsiębiorcę — osobę fizyczną, będącego jednocześnie stroną umowy o dostarczanie treści cyfrowych lub usługi cyfrowej oraz umowy gwarancji konsumenckiej, jeżeli te umowy (usługi) nie mają dla niego charakteru zawodowego. W zakresie poszerzenia konsumenckiej ochrony związanej z rękojmią za wady rzeczy sprzedanej projekt z 2022 roku proponuje skomplikowane rozwiązania. W umowie sprzedaży objętej kompetencją ustawy o prawach konsumenta podstawą rozszerzenia omawianej ochrony ma być art. 7b projektu, natomiast w umowie sprzedaży konsumenckiej uregulowanej w kodeksie cywilnym — nadal art. 556⁴ k.c., ponieważ projekt z 2022 roku nie przewiduje uchylene tego przepisu.

Warto nadmienić, że przepisy implementujące dyrektywę PE i Rady (UE) 2019/770 oraz dyrektywę PE i Rady (UE) 2019/770 powinny być uchwalone i opublikowane do 1 lipca 2021 roku oraz stosowane od 1 stycznia 2022 roku (art. 24 ust. 1 w obydwu dyrektywach), a projekty tych przepisów nie wpłynęły do Sejmu nawet po upływie daty obowiązku ich stosowania.

²⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770 z dnia 20 maja 2019 roku w sprawie niektórych aspektów umów o dostarczanie treści cyfrowych i usług cyfrowych (Dz.Urz. UE z 22.05.2019, L 136, s. 1 i Dz.Urz. UE z 26.11.2019, L 305, s. 60).

³⁰ <https://legislacja.gov.pl/docs//2/12341810/12752756/12752757/dokument482601.pdf> (dostęp: 18.02.2022).

³¹ <https://legislacja.gov.pl/docs//2/12341810/12752766/12752770/dokument539140.pdf> (dostęp: 18.02.2022).

6.

Przepis art. 38a u.p.k. przyznaje przedsiębiorcy — osobie fizycznej występującemu w umowie „niezawodowo” konsumenckie prawo odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa, uregulowane w przepisach rozdziału 4 u.p.k. Przepisy te są efektem implementacji postanowień dyrektywy 2011/83/UE, która zawiera klauzulę harmonizacji zupełnej (art. 4 dyrektywy), a zakresem ochronnym tej dyrektywy objęci są jedynie konsumenci w rozumieniu jej art. 1 pkt 1. To, że punkt (motyw) 13 zd. 3 tej dyrektywy pozwala państwom UE rozszerzyć stosowanie jej przepisów na podmioty, które nie są konsumentami w jej rozumieniu, nie oznacza, że umowy zawarte przez te inne podmioty są objęte zakresem dyrektywy 2011/83/UE.

Treść art. 38a u.p.k. budzi wątpliwości, gdyż nie wiadomo, czy oznacza on jedynie nakaz stosowania przepisów zawartych w rozdziale 4 u.p.k., czy także przepisów z rozdziału 1 u.p.k. oraz tych, które odwołują się do przepisów zawartych w rozdziale 4 u.p.k. Wątpliwości interpretacyjnych nie usuwa projekt z 5 stycznia 2022 roku. W art. 1 pkt 7 projektu przewiduje się bowiem uchylenie art. 38a u.p.k., a w art. 1 pkt 6 wprowadzenie w ustawie o prawach konsumenta art. 7b, który odsyła do rozdziału 4 („Prawo odstąpienia od umowy”) tej ustawy. Jeżeli ten projekt wejdzie w życie, to rozszerzanie regulacji konsumenckiego prawa odstąpienia od umowy na przedsiębiorcę spełniającego kryteria określone w tym projektowanym przepisie będzie budziło co najmniej takie same wątpliwości jak dotychczas.

7.

Konsumencka ochrona przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną i stroną w wybranych umowach, które nie mają dla niego charakteru zawodowego, nie jest efektem implementacji unijnych dyrektyw, a zatem może dotyczyć tylko stosunków wewnątrz krajowych. Ten przedsiębiorca nie jest konsumentem, korzysta wyłącznie z konsumenckiej ochrony materialnoprawnej, ale nie z ochrony proceduralnej czy instytucjonalnej, przyznanej konsumentowi w rozumieniu art. 22¹ k.c. Celowość takiej ochrony budzi wątpliwości, tym bardziej że jej wybiórczy charakter nie ma systemowego ani aksjologicznego uzasadnienia.

Rzetelny ustawodawca, dbający o aksjologię i spójność polskiego systemu prawa, nie powinien realizować idei rozszerzania konsumenckiej ochrony na niektórych przedsiębiorców, gdyż dyskryminuje w ten sposób inne podmioty, znajdujące się jako strony umów w takiej samej sytuacji jak „wybiórczo” chroniony przedsiębiorca.

Jeżeli polski ustawodawca jest przekonany, że w umowach z przedsiębiorcą występującym w ramach swojej zawodowej działalności w relacjach wewnątrzkrajowych należy chronić nie tylko konsumenta, to raczej powinien rozważyć realizację koncepcji przyznawania jednakowych uprawnień każdemu kontrahentowi takiego przedsiębiorcy, dla którego ta umowa nie ma zawodowego charakteru.

Bibliografia

- Gnela B., *Pojęcie klienta w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń na tle wybranych sposobów określania podmiotów słabszych rynku finansowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń. Księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, red. E. Bagińska, W.W. Mogilski, M. Wałachowska, M.P. Ziemiak, Toruń 2019.
- Gnela B., *Pojęcie konsumenta w prawie wspólnotowym i prawie polskim*, [w:] *Ochrona konsumenta usług finansowych. Wybrane zagadnienia prawne*, red. B. Gnela, Warszawa 2007.
- Gnela B., *Umowa konsumencka w polskim prawie cywilnym i prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2013.
- Kocowski T., [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 8a. *Prawo publiczne gospodarcze*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2013.
- Kukuryk P., *Uwagi o objęciu ochroną konsumencką niektórych przedsiębiorców jednoosobowych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 30, 2021, nr 4.
- Orlicki M., *O zaniku konsumenckiego prawa ubezpieczeniowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń. Księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, red. E. Bagińska, W.W. Mogilski, M. Wałachowska, M.P. Ziemiak, Toruń 2019.
- Popiołek W., *Komentarz do art. 43¹*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1. *Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020.
- Wiewiórowska-Domagalska A., Zoll F., Południak-Gierz K., Bańczyk W., *Transpozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2019/771 z dnia 20 maja 2019 w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 30, 2021, nr 4.

Comments on the Selective Extension of Consumer Protection to Certain Entrepreneurs Who Are Natural Persons

Summary

The article presents a critical assessment of the idea and method of extending consumer protection to certain entrepreneurs who are natural persons by applying to them provisions regulating consumer protection in selected issues, that is, unlawful contractual provisions, warranty for defects in the sold item, and the consumer right to withdraw from an off-premises or distance contract. These legislative activities were found to violate the systemic and axiological principles of lawmaking.

Keywords: consumer, weaker subject, entrepreneur who is a natural person, consumer protection, extension of consumer protection, consumer directives, implementation of directives.